

ontzag hebben voor, ontzien

Het bereik van het Hebreeuwse woord.

De woordstam J(י) R(ר) A(א) komt vele malen voor in het Hebreeuwse Oude Testament, de TeNaCh, zowel het werkwoord als de drie afgeleide woorden.

Het werkwoord.

Het werkwoord אָרַא / JÁRÉA komt verreweg het meeste voor in de Qal, maar ook de Niphal wordt vaak gebruikt. Daarnaast komt vier keer voor in de Piëel.

De **Qal**(vervoeging) wordt met twee betekenisvelden omschreven¹: ‘vrezen’ en ‘eerbied hebben voor’. Het werkwoord wordt absoluut gebruikt zoals in de bekende uitdrukking אַל-תִּירָא / AàL-TieJRÉA, die meestal met ‘vrees niet’ wordt vertaald. Om te kunnen nagaan in hoeverre de gevoelswaarde en de functie van de Hebreeuwse uitdrukking correspondeert met die van de Nederlandse uitdrukking is het dienstig om de gevoelswaarde en de functie van het werkwoord na te gaan wanneer het niet-absoluut wordt gebruikt. Het werkwoord wordt in de eerste plaats enkele keren verbonden met de accusativus als het om personen gaat. Een voorbeeld:

Num.14:9:(SV)

Alleen zijt tegen de HEERE niet weerspannig, en vreest gij niet het volk dezes lands,en de HEERE is met ons, vreest hen niet.

Lev.19:3: (SV)

Een ieder zal zijn vader en zijn moeder vrezten.....

Vergelijking van beide teksten, maakt duidelijk dat met het hebreeuwse woord twee totaal verschillende intenties kunnen worden aangeduid. Dat wordt ook duidelijk in teksten waarin over ‘de vrees voor God’ (‘de vreze des HEEREN’) wordt gesproken, zie bij het zelfstandig naamwoord יִרְאָה / JiR^eAÁH. In die betekenis komen we het werkwoord ook tegen in

Ex.1:17: (SV)

Doch de vroedvrouwen vreesden God en deden niet gelijk als de koning van Egypte tot haar gesproken had, maar zij behielden de knaapjes in het leven.

en in Pred.8:12: (SV)

Hoewel en zondaar honderd *maal* kwaad doet, en *God* hem *de dagen* verlengt, zo weet ik toch dat het dien zal wel gaan die God vrezten, die voor zijn aangezicht vrezten.

De tweede constructie gebruikt het voorzetsel מִלְפָּנָי / MiLLiPh^eNéJ, letterlijk: vandanvan voor de vertegenwoordiging van.

Ook enkele keren met het voorzetsel מִן / MiN (= vandaan van), een voorbeeld:

Deut.1:29; (SV)

Toen zeide ik tot u: Verschrikt niet en vreest niet voor hen.

Zo vertaald zou deze constructie hetzelfde zeggen, als de vorige. Hoewel het Nederlandse vrezten + accusativus en vrezten voor in betekenis vrijwel(!) gelijk zijn, hoeft dat in het Hebreeuws niet het geval te zijn. Bovendien wordt het voorzetsel hier te vanzelfsprekend met ‘voor’ vertaald. Eigenlijk staat er dus: vreest niet vandaan van hen. De vraag is wat precies de inhoud is van dit ‘vrezten’.

Hetzelfde voorzetsel wordt ook enkele keren met een ininfinitivus geconstrueerd; een

1. Zo Ges.Buhl. KB noemt 5 betekenisnuances, maar die kunnen tot twee teruggebracht worden. Opvallend is wel dat KB de bekende uitdrukking ‘vrees niet’ als laatste opnoemt. H.P. Stähli in THAT meent dat de notie ‘schuwheid’ de verschillende betekenisvelden met elkaar verbindt.

voorbeeld:

Ex.3:6: (SV)

.....want hij vreesde God aan te zien.

Letterlijk staat er dus: Ja hij vreest vandaan van het zien van God. En daarin horen we eerder: hij vreest *in plaats van* het zien van God².

Het werkwoord wordt ook enkele keren met מִפְּנֵי / MiPh^eNéJ (= letterlijk: vandaan van de vertegenwending³ van); een voorbeeld:

Deut.5:5: (SV)

Ik(Mozes) stond te dier tijd tussen den HEERE en tussen uwant gij vreesdet voor het vuur en komt niet op den berg.....

Letterlijk staat er dus: jullie vrezen vandaan van de vertegenwending van het vuur - en zo staan 'zij die vrezen' en 'het vuur' dus veel zelfstandiger t.o.v. elkaar; het is zelfs de vraag of er wel sprake is van vrees voor het vuur.

Het werkwoord wordt ook enkele keren met het voorzetsel לְ / Le geconstrueerd; een enkel voorbeeld:

Joz.9:24: (SV)

Zij dan antwoordden Jozua en zij knechten en zeiden: Dewijl zo vreesden wij voor u lieder aangezicht zeer voor ons leven

Het hebreuws construeert hier eerst met לְ / Le: en-voorts-vrezen wij zeer *voor-de-li-chaamzielen-onzer*; en dan met מִפְּנֵי / MiPh^eNéJ: vandaan-van-de-vertegenwending van-jullie. Het voorzetsel Le kunnen we hier terecht met 'voor' vertalen, in de betekenis van 'ten behoeve van'.

Dit voorzetsel wordt ook met de infinitivus geconstrueerd, b.v. in Gen.19:30: (SV)

En Lot ttog op uit Zoar, want hij vreesde binnen Zoar te wonen, en hij woonde in een spelonk, hij en zijn twee dochters.

Letterlijk staat er: want hij vreesde *om te / voor het* (gaan)zitten in Zoar. Het (gaan) zitten in Zoar heeft niet niet dezelfde functie als b.v. 'het volk des lands' in Num.14:9 (zie hierboven). Niet wonen in Zoar is bedreigend voor Lot, maar Lot vreest, dat het wonen in Zoar niets terecht niet goed afloopt.

Het werkwoord wordt ook met voorzetsel בְּ / Be geconstrueerd, b.v. in

Jer.51:48: (SV)

..... en gij vreeest vanwege het gerucht dat gehoord zal worden in het land.

Eigenlijk staat er: gij vreeest *bij* het gerucht.

Tenslotte wordt het werkwoord geconstrueerd met het voegwoord וְ / PèN, dat meestal met 'opdat niet' vertaald wordt, maar letterlijk betekent: 'afwendend⁴ dat; b.v. in

Gen.32:12(Hebr.11): (SV)

2. De Joodse vertalers van de Griekse Septuaginta hebben in hun vertaling van het Hebreeuws in het Grieks deze toon ook laten horen: εὐλαβεῖτο γὰρ (eulabeito gar = want hij nam zich in acht) κατεμβλεψαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ (katemplepsai enoopia tou theou = heen te kijken in de ogen van God). De Vulgata vertaalt: non audebat (niet durfde hij) aspicere contra Deum (aankijken tegen God). De invloed van de LXX is onmiskenbaar. Luther vertaalt: fürchtete sich Gott anzuschauen.

en wijkt dus af van de LXX. Ook Buber/Rosenzweig doen dat: denn er fürchtete sich zu Gott hin zu blicken. In beide vertalingen wordt het Hebreeuwse voorzetsel MiN geen recht gedaan. Dat doet Fbaader evenmin. Chouraqui..... Fox..... Oussoren.....(De dames.....).

3. Het woord PáNíeJM, dat hier met vertegenwending wordt vertaald, omdat het afgeleid is van het werkwoord PáNáH dat 'wenden' betekent, wordt meestal met 'aangezicht vertaald.

4. Het is afgeleid van het werkwoord וְנָהַף / PáNáH, dat 'wenden' betekent - of omgekeerd: het werkwoord is van dit voegwoord afgeleid, een vorm van de uit twee medeklinkers bestaan woord stam P N.

..... want ik (Jakob) vrees hem (Ezau), dat hij niet misschien kome en mij dode, de moeder met de zonen.

Jakob vreest *afwendend*, dat

Uit het voorgaande blijkt, dat we nauwkeurig onderscheid dienen te maken bij vertaling en interpretatie tussen de verschillende voorzetsels waarmede dit werkwoord geconstrueerd wordt. Deze conclusie wordt bevestigd, wanneer we de teksten nagaan, waarin het werkwoord in de

Niphal

staat. De vertaling van de Niphal is bij dit werkwoord passief⁵. Het komt vooral voor als participium. Onderwerp kunnen zijn: een volk, een plaats, een Engel, God, zijn Naam, zijn heerlijkheid

5. De reflexieve betekenis is bij dit werkwoord in wezen verbonden met de Qal, zoals we nog zullen aantonen.